

85 12/8/89

Internationale communicatie

Lang-zaam en dui-de-lijk spreken, please!

STEPHEN S. Rosenfeld van de *Washington Post* is Russisch aan het leren. Hij was onlangs in de Sovjetunie en stelde daar vast dat het hem enorm hielp als zijn gesprekspartners „traag en duidelijk” spraken. Niets mee aan de hand, zal u zeggen, dat is heel normaal. Inderdaad, maar het opmerkelijke is dat eerst de *Washington Post* en dan de *International Herald Tribune* die ontdekking een hele column waard vonden. De problemen van het communiceren in een andere taal zijn voor Vlamingen of Nederlanders, Finnen of Hongaren, en zovele andere lieden in Europa, Azië of Afrika wier taal buiten de landsgrenzen niet of nauwelijks wordt gesproken, een vertrouwd feit des levens sinds de dag dat ze een voet over de grens hebben gezet. Voor Angelsaksers wier taal de internationale lingua franca is geworden is de vaststelling dat langzaam en duidelijk spreken helpt, nog een Grote Ontdekking.

Rosenfeld bracht uit zijn reis naar de Sovjetunie een „geweldige idee” mee om de internationale verstandhouding te bevorderen, die bovendien „gemakkelijk, gratis, binnen iedereen bereik en gegarandeerd effectief is”, nl. dat iedereen *slow-ly and clear-ly* zou spreken. En hij vraagt zich verwonderd af „waarom nog niemand daaraan gedacht heeft”.

Op dat laatste punt zit collega Rosenberg dan lelijk mis. Daar is immers al heel vaak aan gedacht, en dat is al vaak gezegd, op tal van internationale bijeenkomsten, en o.a. door ondergetekende. Bij het voorzitten van Bureau-vergaderingen van de Internationale Federatie van Journalisten, een relatief kleine groep waarin de voertaal Engels is, heb ik de Amerikaanse, Britse en Australische vertegenwoordigers in letterlijk Rosenfelds woorden tenminste al honderdmaal bezworen alsjeblief toch *slow-ly and clear-ly* te spreken.

Ze zijn stuk voor stuk sympathieke collega's, maar omdat ze zelf altijd hun eigen taal kunnen gebruiken, beseffen ze zo moeilijk dat alle andere aanwezigen al een enorme inspanning doen door te spreken, te argumenteren en dus te denken in een taal die niet de hunne is. En dat die opgave nog veel moeilijker wordt als de Engelstaligen razendsnel zitten te mompelen.

Galop

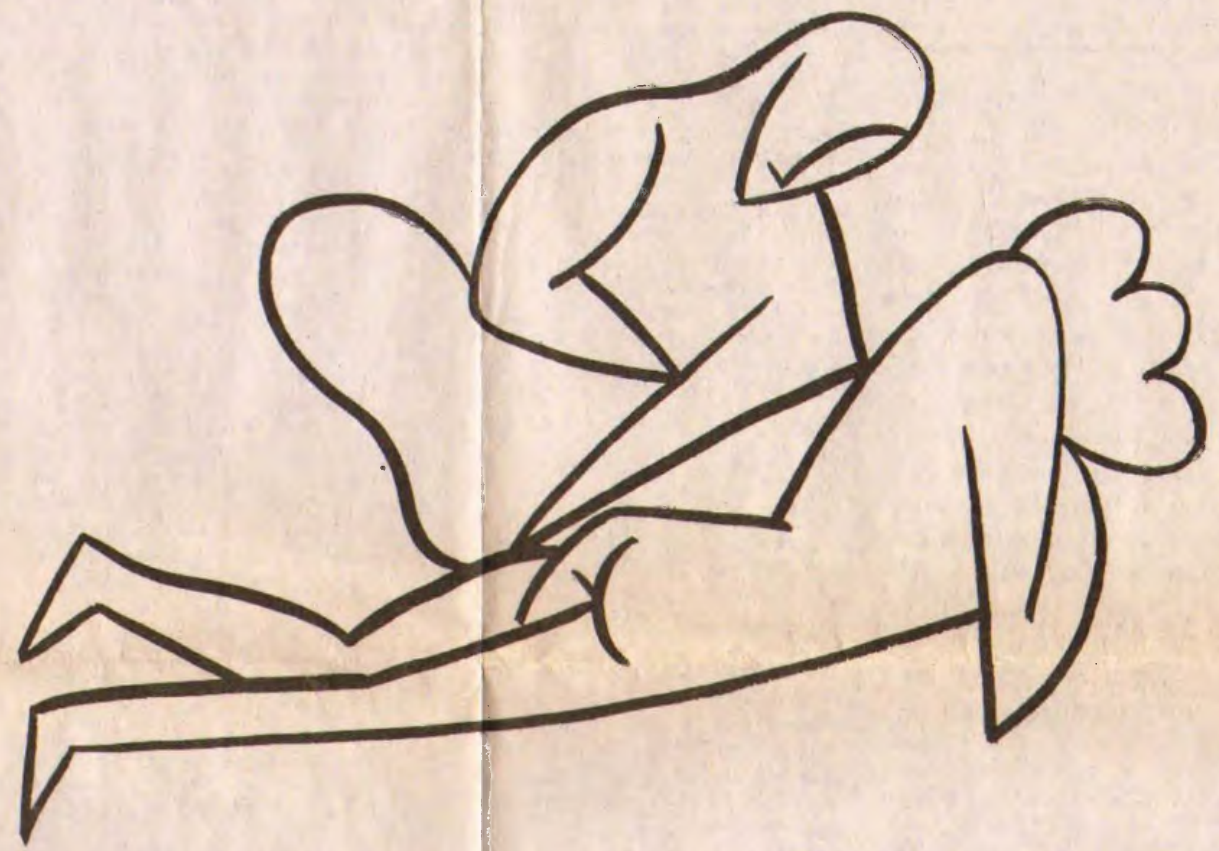
toehoorders het op de zenuwen krijgen. Maar meestal houden ze het langzaam en duidelijk spreken maar een paar zinnen vol en vervallen dan weer in het oude ritme, in een letterlijke demonstratie van het Franse gezegde *Chassez le naturel, il revient au galop*.

Niet alleen Engelstaligen bezondigen zich aan „galop”. Fransen of Italianen hebben minder neiging tot mompelen, maar kunnen toehoorders met zo'n radde vloed van welsprekendheid overstelpen dat de minder met de taal van Molière of Dante vertrouwde buitenlander hulpeloos kopje-onder gaat.

Met lang-zaam en duidelijk spreken is trouwens de kous niet af in internationale communicatie. Het verdient ook aanbeveling in korte zinnen te spreken en elke zin netjes af te maken, wat in een levendige discussie niet altijd vanzelfsprekend is.

Bovendien is het belangrijk een eenvoudige taal te spreken, zonder te veel van de idiomatische uitdrukkingen waaraan bijvoorbeeld het Engels zo rijk is. Ik heb ooit een Zuidkoreaanse collega, die het Engels niet zo goed onder de knie had, verbijsterd zien kijken toen de Britse hoofdredacteur van de *Asia Wall Street Journal* hem uitlegde dat de Zuidkoreaanse economie *a shot in the arm* nodig had. Daarop is hem snel uitgelegd dat daarmee geen kogel maar een in-

Konversatie op het strand. (Tekening Paul van den Abeele).

gronden die niet bij alle aanwezigen op een multi-kulturele bijeenkomst voorhanden is.

Zelfs recht-door-zee-lijken de uitdrukkingen zijn vaak cultureel gebonden. Zo gebruiken Engelsen nog vaak *christian name* voor de voornaam. Ik heb een Brit ooit een Indiase collega weten verbazen door hem zijn *christian name* te vragen. Indiërs zijn nu eenmaal in overgrote meerderheid hindoes of moslims die dus geen „kristelijke” naam hebben, en al zijn ze ooit door de Britten gekoloniseerd geweest, dan hoeven ze nog niet geacht worden die uitdrukking te kennen of te gebruiken. De Amerikanen van hun kant zijn al lang op het neutralere *first name* overgeschakeld.

erg versmald wordt en de nuances, de humor, de alluderende benaderingen verliest die de rijkdom van een echt gesprek vormen.

Op basis van die overweging pleiten dan ook zij die wel Engels kennen maar als moedertaal een andere wereld- of internationale taal hebben — Spaans, Frans, Russisch, Duits, Chinees, Arabisch — vaak voor communicatie via simultaanvertaling. Dan kunnen ze zich vlotter en beeldrijker uitdrukken, en bovendien staan ze dan op voet van gelijkheid met Engelstaligen die ook hun eigen taal gebruiken. Tenslotte zit daarachter ook een cultureel-politieke opstelling, affirmatie van andere talen tegenover het overal opdringende Engels.

ke zinnen. De structuur van een Franse zin verschilt bijvoorbeeld sterk van die van een Duitse, en als de tolk tot het eind van een ellenlange zin moet wachten om die in vertaling op poten te kunnen zetten, komt hij of zij in moeilijkheden.

En tolk of geen tolk, de onvertaalbaarheid van woordspelingen en cultureel gebonden beeldspraak blijft ook. Toen ik ooit op een conferentie uit belangstelling in de koptelefoon meeluisterde hoe Franse uitzettingen in het Engels overkwamen, hoorde ik een zeer goede tolk stokken toen een Fransman een gloedvol betoog besloot met de aanmaning dat we snel iets moesten ondernemen omdat we anders zouden arriveren *comme les carabiniers d'Offenbach*. Ze be-

kommunikatie. Er zit altijd verlies op vertaling, dat sterk varieert naargelang van de bekwaamheid van de tolken en hun vertrouwde met de vaktaal van gespecialiseerde congressen.

Dat verlies is niet alleen inhoudelijk. Mening en intenties brengt men niet alleen met de inhoud van woorden over, maar ook door intonatie, beklemtoning van woorden, pauzes enz. Een tolk is nu eenmaal geen akteur die dat alles tot in de finesses weergeeft, en door de wijziging van de toon kan meteen een boodschap via vertaling bruusker of zachter overkomen dan ze bedoeld was.

„Nonsens”

En of men nu op een bijen-

naar de voorgaande spreker en ik heb grote waardering voor zijn kennis van zaken, maar ik wil toch opmerken dat ik het niet met hem eens kan zijn”, zegt hij precies hetzelfde als de in minder vormelijkheid opgegroeide Amerikaan of Skandinaviër met zijn: „Dit vind ik nonsens”. Het klinkt alleen maar heel anders. Maar het bemoeilijkt wel de discussie, want de eersten kunnen zich beledigd voelen door dat „nonsens”, terwijl de anderen de fatale fout kunnen begaan de taai onverzettelijkheid te onderschatten die achter die hoffelijke formules schuilt.

Als je aan den lijve ondervindt hoeveel voetangels en klemmen in communicatie tussen verschillende talen schuilen, kun je alleen maar eens te meer diep buigen voor een van de meest onderschatte mensengroepen op deze aardbol, de geduldige literati die erin slagen literaire meesterwerken te vertalen zonder ze te verraden.

Maar dat soort kunde en kunst is niet haalbaar en bruikbaar op internationale ontmoetingen van politici of bedrijfsleiders, journalisten of grafische arbeiders, medici of atoomgeleerden e.a. — er wordt wat afgekongresseerd op deze wereld.

Het ideaal zou natuurlijk zijn dat heel veel mensen een hele reeks talen erg goed zouden kennen. Dat zou niet alleen taalkundig maar ook inhoudelijk de communicatie vergemakkelijken, want met een taal leer je je tegelijk inleven in andere denk- en cultuurwerelden. Iemand zei het al: „De taal is gansch het volk”. Maar slechts weinig uitverkorenen hebben de talenknobbel, de mogelijkheden en de tijd om dat te realiseren.

Voor de internationale ontmoetingen zullen dan ook de vertrouwde formules die Stephen S. Rosenfeld op zijn beurt ontdekte — langzaam en duidelijk spreken, korte zinnen,